

forum for
natur og
friluftsliv
Nordland

Fauske, 10. mars, 2014

Norges Vassdrags- og Energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo
E-post: nve@nve.no

Høringsuttalelse søknad om bygging av Hjartås kraftverk i Rana kommune

Forum for Natur og Friluftsliv i Nordland, FNF Nordland, er et nettverk for 14 natur- og friluftslivsorganisasjoner i Nordland, med til sammen over 20 000 medlemskap. FNF Nordland arbeider for å sette friluftslivet og dets behov på dagsorden og øke bevisstheten om helse og livskvalitet samt viktigheten av å ta vare på naturen og miljøet rundt oss. FNF Nordland arbeider også for å sikre arealer for et aktivt friluftsliv. De frivillige natur- og friluftslivsorganisasjonene er med sin demokratiske styreform og åpne medlemsadgang et talerør for de store grupper av allemannsrettighetshavere i norsk utmark.

FNF Nordland har sammen med Naturvernforbundet i Nordland, Rana Jeger- og Fiskerforening og Rana Turistforening fulgt opp planene om bygging av Hjartås kraftverk fra meldingsstadiet og det første folkemøtet på Storsvoll, til søknad om konsesjon som nå har vært på høring. I tillegg til denne uttalelsen viser vi til vår grundige uttalelse til melding om Hjartås kraftverk.

Nøkkeldata om det omsøkte tiltaket

Hjartås kraftverk vil utnytte fallet i Raufjellfossen i Ranaelva. Inntak planlegges på ca. kote 245, og inntaksløsningene vil være like for de 3 alternativene, og planlegges i tilknytning til den eksisterende terskelen på ca. kote 245 i Ranaelva.

Vannføringen vil bli redusert over en strekning, på ca. 2,3 km (alt. A), 2,4 km (alt. B) eller 750 meter (alt. C), i Ranaelva. De største virkningene vil være på den 1,2 km lange strekningen oppstrøms samløpet med Bjellåga. I snitt vil vannføringen bli redusert til 35,6 % av dagens vannføring nedstrøms inntaket. Rett nedstrøms samløpet med Bjellåga vil vannføringen være redusert til 70,8 % av dagens. Størst volummessige reduksjon vil oppstå i perioder på vår/sommer og sen høst.

Forum for Natur og Friluftsliv i Nordland

Storgt. 39, 8200 Fauske

Tlf: 908 06 146

www.fnf-nett.no/nordland

nordland@fnf-nett.no

Medlemmer i FNF Nordland: Turistforeningene i Nordland, KFUM/ KFUK Speidere på Helgeland, Norges speiderforbund i Salten, Norges Jeger og Fiskeforbund Nordland, Nordland Orienteringskrets, 4H Nordland, Naturvernforbundet i Nordland, NOF Nordland, Sykklistenes Landsforening Bodø, Salten Naturlag, Leknes Padleklubb, Polarsirkelen Friluftsråd, Ofoten Friluftsråd, Vesterålen Friluftsråd

Det foreligger to alternative plasseringer for kraftstasjonen, og tre alternative utløp. Årlig produksjon er beregnet til ca. 52 GWh for alt. A, ca. 53 GWh for alt. B og ca. 24 GWh for alt. C. Kraftverket legges i fjell med en kort inntakskanal i dagen.

Energien fra Hjartås kraftverk overføres via en 2 km lang 22 kV luftlinje til en ny planlagt transformatorstasjon ved Messingåga (Heimåsen), hvor spenningen transformeres opp til 132 kV for overføring til Ørtfjellmoen trafostasjon (19 lenger sørvestover). Traséen går i hovedsak på vestsiden av Ranaelva, nede dalen.

Konsekvensutredningen er utført av Sweco AS, som har følgende konsekvensvurderinger av tema for natur og friluftsliv:

Naturmiljø

Naturtyper

I området rundt Hjartås, som berøres av kraftverket finnes flere viktige naturtyper. Både bekkekløft og bergvegg og fossesprøytzone ble påvist i Raudfjellfossen (begge to verdi B). Samt bekkekløft Messingåga med verdi A. Ved fossesprøytsonen vil vannføringen bli redusert til 35 % av dagens vannføring, og dermed påvirke livet i og ved naturtypen.

Området i Dunderlandsdalen som berøres av den planlagte 132 kV ledningen har en blanding av fjellbjørkeskog og barblandingsskog. Søndre del av ledningen vil passere flere områder med viktige naturtyper og rødlistearter. Områdene Almlia og Ørtfjellmoen utpeker seg som spesielt verdifulle med naturtyper med verdi A og flere rødlistearter. Sweco vurderer videre at en kraftledning gjennom den sårbare kalkskogen Ørtfjellmoen har et omfang som stort negativt.

Fugl

Det er observert strandsnipe (NT) nedenfor Raudfjellfossen, men fuglefaunaen vurderes som representativ for landsdelen og høydelaget. Påvirkning av tiltaket vil i hovedsak være nettilknytningen. Nettilknytningen fra Hjartås kraftverk er lang, og det vil trolig medføre noe mer kollisjonsdrept fugl i dalen enn i dag. Ledningen vil passere en orrfugleik. Det er observert vintererle i Messingåga, ikke langt fra den berørte elvestrekningen i Ranaelva.

Fisk

Det planlagte inntaket ligger ca. 700 m oppstrøms anadrom strekning. Det foreligger 3 alternativer for utløpet, alle på anadrom strekning. Så godt som hele tiltaksområdet er uegnet som gyteområde på grunn av svært grovt substrat. Det meste av området på den anadrome strekningen er et dårlig til uegnet oppvekstområde på grunn stri strøm, bratte elvekanter og svært grovt substrat. Det ble ikke påvist rødlistearter av bunndyr og artsantallet og tettheten var lav. Det ble heller ikke påvist elvemusling.

Ranaelva er et nasjonalt laksevassdrag og anadrom fisk forventes å komme tilbake til denne delen av elva når trappa i Reinforsen åpnes på nytt. Det er foreslått å etablere et gyteområde nedstrøms utløpsalternativ B, noe som ikke er mulig å få til for alternativ C og A. Dette vil

kunne økt det økologiske potensialet i øvre del av elva, som i dag er karakterisert som uegnet som gyte- og oppvekstområde.

Veibygging

Det planlegges å bygge tre veier i prosjektet. En vei vil bli bygget fra E6 og ned til utløpet fra kraftstasjonen. Den andre veien vil bli bygget fra sørsiden av E6 og opp til portalen for kraftstasjonen. Den tredje veien gir adkomst til inntaket ved Sølvjohaugen. Et avbøtende tiltak i forbindelse med veibygging vil være å spare kantsoner med skog langs veiene. En slik kantsone vil kunne fungere som en skjerm og inngrepene vil kunne virke mindre skjemmende i terrenget.

Vannkvalitet

Det er spesielt tunneldriving, samt generelle anleggsarbeider langs elvestrengen som kan gi negative effekter på vannkvaliteten i vassdraget i anleggsfasen.

Konsekvensen av tiltaket for vannkvalitet og forurensning er først og fremst knyttet til at det blir mindre vann i Ranaelva mellom inntaket og utslippet, slik resipientkapasiteten i denne delen av elva blir dårligere. I tillegg vil det være større mulighet for økt tilgroing på grunn av redusert ”utspyling” i forbindelse med årlige flomepisoder.

Friluftsliv

Utbyggingen ligger nær, men berører ingen verneområder. Arealet som berøres inngår som jaktfelt for elgjakt og småviltjakt. Biotopmessig er området egnet for storfugl og annet småvilt. Statskog eier størstedelen av området.

Reinsfossen er et oppvandringshinder for laks og ørret, men det foreligger planer om å ruste opp laksetrappa i Reinsfossen, men det er uvisst når dette eventuelt vil skje. Når den nye laksetrappen er på plass i Reinsfossen kan laks gå helt opp til Raufjellfossen / Hjartås. Ranaelva vil da ha et potensial til å bli blant de beste lakseelver i landet.

Anleggsaktiviteten i området vil trolig redusere verdien av rekreasjon og naturopplevelse i området for en kort periode. Tiltaket vil være synlig form av terskel, dagbygg og nye veier til inntak og utløp. De nye veiene vil legge beslag på noe nytt areal. Massene som drives ut er tenkt plassert i eksisterende steinbrudd og vil derfor ikke ha noen nevneverdig negativ innvirkning på landskapet gitt at de utformes på en naturlig måte.

På strekningen mellom inntak og utløp vil vannføringen reduseres kraftig. I søknaden legges det opp til minstevannføring, men elva som et landskapsbilde vil likevel forringes på denne strekningen.

Negative visuelle effekter er allerede fremtredende i landskapet, som følge av tidligere inngrep. Største delen av kraftverket og tilhørende komponenter blir lagt i fjell slik at de synlige effektene i all hovedsak er redusert vannføring samt noe ny vei til inntak og utløp. Opplevelsesverdien av elva blir redusert, men i et allerede påvirket område vurderes derfor omfanget av inngrepet som lite negativt.

Det er etablert en rasteplass ved eksisterende inntaksterskel, hvor Nordlandsbanen krysser Ranaelva. Denne brukes av forbipasserende. Det er ikke utfart av betydning til denne rasteplassen.

INON

Hele Ranaelva er definert som regulert. Ranaelva, bebyggelsen i området, veier, kraftledning og jernbane i Dunderlandsdalen bidrar til at områdene i dalbunnen og i store deler av dalsidene, er definert som inngrepsnære.

Kraftledningen vil likevel bidra til et lite tap og endring av eksisterende inngrepsfrie naturområder (INON). Ca. 1 km² INON sone 2 forsvinner, men også noe areal i sone 1 og i villmarksområder går tapt ved at områdene endres til lavere sone.

Samlet belastning

Andre tiltak i området som kan påvirke natur- og samfunnsverdier er:

- Utbygging av ny E6 gjennom Dunderlandsdalen.
- Utbygging av småkraft i Messingåga, sør for Hjartåsen.

Sweco har vurdert at utbyggingen av verken E6 eller småkraftverket medfører samlet belastning på landskap, friluftsliv, naturmangfold og reindrift.

Forslag til avbøtende tiltak

- I anleggsfasen er det avgjørende å unngå unødige terrengskader i forbindelse med kjøring, transport og byggearbeid. Derfor er det viktig å legge føringer for anleggsarbeidene, slik at disse foregår på en skånsom måte. Det foreslås at det lages et eget miljøoppfølgingsprogram for anleggsperioden og at dette følges opp som en del av kontrakten med entreprenøren.
- Fra landskapshensyn anbefales det å legge opp til en høyere minstevannføring på sommerstid.
- Utforming av terskel bør detaljeres med tanke på hvordan terskelen vil oppfattes i landskapet. Riktig valg av materialer og farger kan gjøre at inngrepet oppfattes mindre skjemmende.
- Portalbygg for kraftverket bør planlegges og utformes med tanke på at naturen fortsatt bør være dominerende i landskapet. Det foreslås at materialer velges med tanke på miljøriktige valg og at utforming av bygg gjøres sammen med arkitekt og innspill fra landskapsarkitekt.
- Revegetering av steinbruddene anbefales og bør gjøres etter metoden naturligrevegetering beskrevet i publikasjonen *Natural revegetation from indigenous soil – naturlig revegetering fra stedegen jord* av Astrid Skringo, UMB 2005.

FNF Nordlands vurdering

Naturen i omkringliggende områder har vært utsatt for omfattende naturinngrep gjennom kraftutbygginger, utbygging av nettraseer, anleggs- og skogsbilveier og andre veiutbygginger (og planer om ny E6), gruvedrift (Rana Gruber, samt planlagt kvartsbrudd på Nasa), steinbrudd og m.m. Mange av de tidligere inngrepene ble gjort uten å ta særlig hensyn til natur og miljø og friluftsliv. De mange naturinngrepene har medført at flere vassdrag, deriblant Ranavassdraget, og naturtyper er sårbare for nye inngrep. Hvilket betyr at disse verdiene og ikke må utsettes inngrep som kan forringe disse verdiene. Bestemmelsene i Naturmangfoldloven og Vanndirektivet må legges til grunn. Ranaelva er et nasjonalt laksevassdrag og da skal det ikke tillates det gjøres inngrep som vil ha negativ påvirkning for livsbetingelse i anadrom strekning. Dette gjelder også inngrep som gjøres oppstrøms anadrom strekning dersom de påvirker den anadrome strekningen nevneverdig.

En utbygging av Hjartås kraftverk vil føre til betydelig endret vannføring i Ranaelva ved Raufjellforsen. Ved fossesprøytonen vil vannføringen bli redusert til 35 % av dagens vannføring. Nær 60 % av det opprinnelige nedbørsfeltet er allerede fraført. Det betyr at en utbygging vil legge ytterligere press på vassdraget og naturtypen gjennom svært redusert vannføring. FNF Nordland mener av den grunn at det bør utøves varsomhet eller unngå nye utbygginger i et vassdrag og kommune som er sterkt berørt av tidligere kraftutbygginger.

Når det gjelder INON er konsekvensene vurdert som små negative og begrunnes med at det finnes store gjenværende INON-områder i nærheten. FNF Nordland er enig i at INON-konflikten isolert sett ikke er så stor, men tendensen er den at inngrepsfrie naturområder forsvinner bit for bit som følge av arealbruksendringer og der energisektoren står bak størsteparten av bortfallet. Bortfall av INON i nærhet og i randsoner av vernede områder har dessverre vært for bagatellisert.

Et estimat av det totale arealbeslaget alle inngrep som planlegges, dvs. kilometervis med linjetraseer med tilsvarende store ryddebelt, anleggsveier og nødvendig bygg og installasjoner burde vært bedre belyst. Dette ville vist hvor omfattende arealbeslag som faktisk er nødvendig ved utbygging av selv små vannkraftverk.

Sweco har i sin miljørapport en udefinert geografisk utstrekning i sin vurdering av den samlede belastningen, og konkluderer med at en utbygging ikke vil ha betydning for den samlede belastningen på natur, friluftsliv, landskap og reindrift. Det nevnes ny E6 gjennom Dunderlandsdalen og planene om en utbygging av Messingåga kraftverk.

FNF Nordland at den samlede belastningen må vurderes ut i fra en større geografisk utstrekning enn i dette tilfellet, og at de mange utbygginger- og utbyggingsplaner i området og kommunen for øvrig må ses i sammenheng. Dette gjelder bl.a. planer om kvartsbrudd på Nasa, småkraftutbygging i Gubbeltåga og Sølvbekken, at Ranavassdraget allerede er så påvirket gjennom Rana kraftverk, i tillegg til alle andre småkraftverk som er bygget ut eller under planlegging med mer.

Våre medlemsorganisasjoner og lokallag i Rana, Rana Jeger- og Fiskerforening, Rana Turistforening og Naturvernforbundet, har uttrykt en bekymring for de mange planene om kraftutbygginger som planlegges i kommunen. Økt utbygging i nærheten og randsonen til nasjonalparken og andre verneområder er ikke ønskelig, og eller de riktige områdene og vassdragene å foreta inngrep i.

De viktige naturtypene Bekkekløft og bergvegg og Fossesprøytsone er påvist i Raudfjellfossen. Naturtypen fossesprøytsone har bl.a. potensial for en interessant flora, men det ble ikke påvist rødlistede arter. Men i utredningen kommer det frem at funn av rødlistede arter ikke kan utelukkes, og på grunn av bratt terreng ble den ikke midtre delen undersøkt skikkelig. Når det gjelder linjetrasé er det åpenbart negativt å legge den gjennom den sårbare kalkskogen i Ørtfjellmoen, og med de konsekvenser dette kan ha for sårbare naturverdier. FNF Nordland mener dette er grunn til at føre-var-prinsippet bør vurderes og legges til grunn i konsesjonsspørsmålet.

En utbygging vil ødelegge for fremtidige planer om å åpne lakstrappa og utvide anadrom strekningen i Ranelva, som er et nasjonalt laksevassdrag. FNF Nordland forventer at utbyggingsplanene vurderes ut i fra at laksetrappa gjenåpnes og dermed kan utløse det store potensialet det vil ha for laksestammen, samt biologisk mangfold, friluftsliv og verdiskaping, fremfor en tilnærming der et vannkraftverk i et kraftoverskuddsfylke skal foretrekkes i stedet.

Konklusjon

FNF Nordland henstiller om at det ikke gis konsesjon til Hjartås kraftverk.

For FNF Nordland

Erling Solvang
Styreleder

Gisle Sæterhaug
Daglig leder

Kopi til

Rana kommune
Nordland fylkeskommune, Plan og miljø
Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelingen
Reindriftsforvaltningen i Nordland
Sametinget
Friluftslivets fellesorganisasjon

